

Seçilmiş Ülkeler Üzerinden Dünyada Özelleştirme Uygulamaları: 1980 - 2015*†

İsmet Emir Kudubeş¹, Hüseyin Avni Egeli²

¹Bilim Uzmanı, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Bölümü, emirkudubes@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3568-5084

²Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü İktisat Politikası Anabilim Dalı, avni.egeli@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0070-9242

Makale Bilgisi

Makale Tarihsel Süreci:
Geliş Tarihi: 03/06/2021
Düzeltilme Tarihi: 16/07/2021
Kabul Tarihi: 23/08/2020

Anahtar Kelimeler:
Özelleştirme Uygulamaları,
Kamu İktisadi Teşebbüsü,
KIT

JEL Kodları: A20, A22, A23

Özet

Devletin tanımlanması konusunda tam bir fikir birliğine ulaşılamaması nedeniyle oldukça farklı devlet tanımlaması söz konusudur. Bazı tanımlar devletin askeri yönünü ön plana çıkarırken, bazıları sosyal yönünü ön plana çıkarmıştır. Örneğin, Merkantilizm devletin askeri yönünü ön plana çıkararak güçlü bir devlet vurgusu yapmışken; Liberal iktisat ekonomik hayata fazla müdahil olmayan, belirli sınırlar içinde kalan bir devlet profili çizmiştir. Bu doğrultuda her ideoloji, kendine uygun devlet yapısını geliştirmeyi ve başta ekonomi politikaları olmak üzere tüm politik unsurları, benimsediği ideoloji çerçevesinde biçimlendirmeyi hedeflemiştir. Bu tartışma Antik dönemden günümüz liberal ideolojilerine kadar ekonomi tarihi boyunca sürmüştür.

Kapitalizm son yüz yıl içerisinde üç büyük buhran yaratmıştır. Bunlardan birincisi 1929 Buhranı, ikincisi 1973 yılında baş gösteren ve ekonomi literatürüne stagflasyon kavramını sokan Petrol Krizidir. Üçüncüsü ise 2008 yılında yaşanan Mortgage Krizi. 1929 Buhranı, piyasayı kendi haline bırakan Klasikler'in yanıldığını, Petrol Krizi, talep yönlü ekonomi politikaları öneren ve ekonomiye devlet müdahalesini şart koşan Keynes'in yetersiz kaldığını göstermiştir. Özellikle, 1973 yılında ortaya çıkan kriz dikkatleri kamu teşebbüsleri üzerine çekmiş ve kamu iktisadi teşebbüslerin verimsizlikleri, krizin temel nedeni olarak kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur. 2008 Krizi'nde ise Keynesyen politikalara bir dönüş olmuş ve mali durumu bozulan asırlık kuruluşlar piyasa başarısızlığı yaratılması göze alınarak devlet eliyle kurtarılmıştır. Diğer bir ifade ile ekonomiye devlet müdahalesi fikrini tekrar öne çıkarmıştır. İşte bu genel yargı kamu iktisadi teşebbüslerinin özelleştirilmesi konusunu gündeme taşımış ve pratikte ilk kez Şili'de uygulanan ancak İngiltere'nin öncülüğünü yaptığı kamu sektörünün tasfiyesi birçok ülkede başlamıştır. Özelleştirme her ülkede farklılık gösteren uygulamalar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yine aynı şekilde özelleştirme, farklı ülkelerde farklı sonuçlara yol açabilmiştir. Örneğin bazı ülkelerde refah ve verimlilik artışı sağlanmışken, bazı ülkelerde içme suyu problemi yaratmıştır. Bu çalışmanın ilk kısmında özelleştirme kavramı ele alınmış, sonraki kısımlarda geniş bir yelpaze gözetilerek seçilmiş ülkelerin özelleştirme uygulamaları incelenmiş ve sonuç kısmında yapılan özelleştirme uygulamalarının sonuçları kıyaslanmıştır.

*Bu çalışma "Özelleştirmenin sebepleri, amaçları ve sonuçları: Türkiye analizi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

†APA: Kudubeş İ. E. & Egeli, H. A. (2021). Seçilmiş ülkeler üzerinden dünyada özelleştirme uygulamaları: 1980 - 2015, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, 1(2), 73-88.

Privatization Practices in the World Through Selected Countries: 1980 - 2015

Article Info

Article history:**Received:** 03/06/2021**Revised:** 16/07/2021**Accepted:** 23/08/2020**Keywords:**

Privatization Practices, State Economic Enterprise, SOE

JEL Codes: A20, A22, A23

Abstract

There are quite different definitions of the state, since there is no consensus on the definition of the state. While some definitions emphasize the military aspect of the state, some emphasize the social aspect. For example, while mercantilism emphasized the military aspect of the state, it emphasized a strong state; Liberal economy has drawn a state profile that does not interfere much in economic life and remains within certain limits. In this direction, each ideology aimed to develop a state structure suitable for itself and to shape all political elements, especially economic policies, within the framework of the ideology it adopted. This debate has continued throughout the history of economics, from ancient times to today's liberal ideologies.

Capitalism has created three great depressions in the last hundred years. The first of these is the 1929 Depression, and the second is the Oil Crisis, which started in 1973 and introduced the concept of stagflation to the economic literature. The third is the Mortgage Crisis in 2008. The 1929 Depression showed that the Classics, who left the market to its own devices, were wrong, and the Oil Crisis showed that Keynes, who suggested demand-side economic policies and stipulated state intervention in the economy, was insufficient. In particular, the crisis that emerged in 1973 drew attention to public enterprises, and the inefficiency of state-owned enterprises led to the acceptance of the crisis as the main reason. In the 2008 Crisis, however, there was a return to Keynesian policies and centuries-old institutions whose financial situation deteriorated were rescued by the state, taking into account the creation of market failure. In other words, he brought forward the idea of state intervention in the economy.

This general jurisdiction brought the issue of privatization of state-owned enterprises to the agenda and the liquidation of the public sector, which was implemented in Chile for the first time in practice, but led by England, started in many countries. Privatization appears in the form of practices that differ in each country. Likewise, privatization has led to different results in different countries. For example, while there has been an increase in welfare and productivity in some countries, it has created a drinking water problem in some countries. In the first part of this study, the concept of privatization was discussed, in the following parts, the privatization practices of selected countries were examined by considering a wide range and the results of the privatization practices were compared in the conclusion part.

GİRİŞ

Dünyada modern anlamdaki ilk özelleştirme işlemleri, II. Dünya Savaşı sonrası 1961 yılında Federal Almanya Hükümeti tarafından Volkswagen firmasının çoğunluk hisselerinin halka arz edilmesi ile gerçekleştirilmiştir. 4 yıl sonra VEBA AG (Vereinigte Elektrizitäts und Bergwerks Aktiengesellschaft) şirketine ait daha büyük oranda hisse senetleri halka arz edilmiştir. Yine Avrupa dışındaki bazı ülkelerde de 1965 – 1979 yılları arasında benzer özelleştirme işlemleri gerçekleştirilmiştir. 1979 Yılında İngiltere’de Muhafazakar Parti Hükümeti tarafından uygulamaya konulan özelleştirme programı kuşkusuz özelleştirme alanında milat sayılmakta olup, tarihi öneme sahiptir. Kasım 1984’te British Telecommunications’ın halka arzının ardından terim olarak “denationalisation, gayri millileştirme” kavramı yerini “privatisation”, “özelleştirme”ye bırakmıştır (Doğan, 2012: 9).

Özelleştirme olgusu, kapsamlı bir şekilde 1980’li yılların başından günümüze kadar birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede uygulanmaktadır. Bu uygulamalar gelişmekte olan ülkelerde genellikle piyasa ekonomisine işlerlik kazandırmışken, gelişmekte olan ülkelerde sermayenin el değiştirmesini sağlamaktan öteye gidememiştir.

Bu çalışmada örnek ülkeler üzerinden aynı kavramın farklı uygulanmasının sonuçları incelenip tartışılacaktır.

ÖZELLEŞTİRMENİN TANIMI VE AMAÇLAR

Özelleştirmede ortak bir tanım üzerinde uzlaşa sağlanamamasının temel nedeni, özelleştirmenin olumlu veya olumsuz sosyo - ekonomik sonuçlar doğurabilen bir değişim süreci olmasıdır. Bu durum toplumdaki her kesimin kavrama farklı açılardan yaklaşmasına onu farklı algılamasına sebep olmaktadır. Örneğin sendikal bakış açısıyla özelleştirme ile sanayici kapitalist grup açısından özelleştirme farklı anlamlar ifade edebilir.

Özelleştirme teriminin isim babası Peter F. Drucker tarafından yapılan tanım şu şekildedir;

Özelleştirme, bir işletmenin mülkiyetinin veya yönetiminin kamu sektöründen özel sektöre devredilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Özel sektörün büyüklüğünün ve dinamizminin artmasına yardımcı olur. Aynı zamanda kamu sektörü üzerindeki idari yüklerin azaltılmasına da yardımcı olur. (Drucker, 2000: 70).

Genellikle özelleştirme dendiğinde akla ilk Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) gelir. Ancak uygulamanın merkezinde KİT bulunmasına rağmen gerek konusu ve gerekse de kapsamı KİT’lerin özelleştirilmesini aşmaktadır.

Özelleştirmenin kapsadığı konular dört noktada toplanabilir (Akalin, 2003: 213).

- Sosyal mallardan fiyatlandırılmaları mümkün olanların fiyatlandırılması,
- Fiyatlandırılmaları mümkün olmayanların arzının özel sektöre yapılması,
- Deregülasyon,
- KİT’lerin özelleştirilmesi.

Özelleştirmenin temel gerekçesi, devletin ekonomideki ağırlığını azaltarak piyasa ekonomisine işlerlik kazandırmaktır. T.C. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ise özelleştirmenin felsefesini “devletin, asli görevleri olan adalet ve güvenliğin sağlanması yolundaki harcamalar ile özel sektör tarafından yüklenilemeyecek altyapı yatırımlarına yönelmesi, ekonominin ise pazar mekanizmaları tarafından yönlendirilmesidir” olarak ifade etmektedir.

Dünya’da ise özelleştirme uygulamalarının gerekçeleri ve bu gerekçelerin öncelikleri farklılık göstermiştir. Çünkü uygulanacak politikalar ülkenin ekonomik koşullarına, uyguladığı ekonomi politikalarına, hukuki yapısına ve kabul ettiği ideolojiye ve toplumsal yapıya bağlıdır.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin özelleştirmeye ilişkin kararında, özelleştirmenin amaçları aşağıdaki şekilde açıklanmıştır (Tan, 1992: 27–64):

- Verimliliği artırmak
- Fiyatları düşürmek
- Kıt kaynakları topluma etkin biçimde dağıtmak
- Açık veren KİT’lerin kamusal faaliyetler konusunda devlet bütçesini küçültmek
- Gelir sağlamak
- Kamuda çalışan insan sayısını azaltmak
- Kamu kesiminde tekel konumunda olan kamu sendikalarının etkinliğini azaltmak

Dünyada uygulanan özelleştirmelerde bir fark da özelleştirmenin uygulanma yöntemidir. Bazı ülkeler birden çok yöntemi kullanırken bazıları bir yöntemle odaklanmaktadır.

Özelleştirmelerde kullanılacak yöntemler şöyle sıralanabilir (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı; 2010);

- Şirketleştirme Yöntemi
- Satış Yöntemi
- Doğrudan Satış Yöntemi (Blok Satış)
- Hisse Senedi Yoluyla Satış Yöntemi
- İhale Yöntemi
- Yönetim Devri Yöntemi
- İmtiyaz Devri Yöntemi
- İmtiyaz Devri Yöntemi
- Kiralama Yöntemi
- Fiyatlandırma Yöntemi
- Yardım / Katkı Yöntemi
- Kupon Yöntemi
- Ortak Girişimler Yöntemi
- Yap – İşlet – Devret ve Yap – Devral – İşlet Yöntemi
- Gelir Ortaklığı Senedi Yöntemi

DÜNYADA YAPILAN ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI

Avrupa ülkelerinde baskın olan liberal ekonomik yapı nedeniyle çokça kullanılan özelleştirme, günümüz piyasa düzeninin yaratılmasında önemli bir rol oynamıştır. Pek çok ülkede özelleştirme ile birlikte anılan isimler vardır. Örneğin İngiltere ve özelleştirme kelimeleri yan yana anıldığında mutlaka Thatcher ismine de yer verilir. Aynı denklem Fransa’da Chirac ismiyle tamamlanırken ABD’de Reagan, Şili’de Pinochet, Arjantin’de Menem diye devam eder. Kimi ideolojik olarak özelleştirmeye başvurmuş, kimi iktidarındaki nakit ihtiyacını karşılamak için. Bölge bölge bakıldığında Avrupa’daki özelleştirmelerin daha adil olduğu, Güney Amerika ve Afrika’dakilerin ise aksine daha adaletsiz olduğu göze çarpmaktadır. Asya’da ise özelleştirme, özellikle 2000’li yıllardan sonra başlamış ve dünya ekonomisine bir entegrasyon yöntemi aracı olarak kullanılmıştır.

Bu kısımda özelleştirmenin dünya tarihindeki yeri ülke örnekleri üzerinden anlatılacaktır.

Avrupa'dan Özelleştirme Uygulamaları

Özelleştirmenin iyi uygulamaları genellikle Avrupa'da gerçekleşmiştir. Serveti tabana yayan, piyasa ekonomisine işlerlik kazandıran, tekelci oluşumları engellemeyi amaçlayan ve iyi seviyede kamu geliri elde ettiren uygulamalar çoğunluktadır. Dolayısıyla Avrupa'da yapılan uygulamaların genelde özelleştirme adına ideale yakın uygulamalar olduğu söylenebilir.

İngiltere

Avrupa'da uygulanan özelleştirme uygulamalarında M. Thatcher'ın da katkısıyla başı İngiltere çekmektedir.

Churchill, karayolu taşımacılığı ve demir – çelik sanayiinde belirli kesimleri özel sektöre devretmiştir. Bu durum, İngiltere'de özelleştirme fikrinin Margaret Thatcher'dan önce de var olduğunu gösterir. Fakat bu, özelleştirmeyi geniş kapsamlı uygulayan ve popüler hale getirenin Thatcher olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Liberalizm'in ve sağ fikirlerin güçlü bir savunucusu olan Thatcher'ın, uyguladığı programın ana hedefi ekonomideki devlet müdahalelerinin seviyesini ve alanını azaltarak, devleti eski durumuna getirmek ve serbest piyasaların çalışmasını aksatan bütün engelleri ortadan kaldırmaktır. Bunun için yapılacak en önemli şey ise özelleştirmeydi. Tipik bir liberal politika önerisi olan bu düşünce sadece İngiltere'de değil neredeyse tüm Avrupa'da ve dünyanın birçok ülkesinde karşılık bulmuştur.

Başkanlığı döneminde “başka alternatif yok (TINA)” politikası uygulayan Thatcher, özelleştirmenin alternatifsiz tek yol olduğunu sıkça dile getirmiştir. Göz önünde bulundurulan süre içinde adet olarak en fazla özelleştirme kamu hizmeti sektöründedir. Ardından ise ulaşım, petrol, telekomünikasyon ve hizmetler sektörü gelmektedir. Yapılan özelleştirmelerde dikkat çeken diğer bir unsur, uygulamaların büyük kısmında kurumdaki kamu payının sıfıra indirilmesi diğer bir ifade ile kısmi değil tam özelleştirme yapılmasıdır. Bu durum uygulanan özelleştirmelerde hedefin devletin ekonomiden tamamen çekilmesini sağlamak olduğunu göstermektedir (Gamble, 1989; 9 – 11).

İngiltere'de Thatcher sonrası da özelleştirme faaliyetleri devam etmiştir. Thatcher sonrası da seçim kazanmaya devam eden Muhafazakâr Parti, Demir Leydi'nin bıraktığı yerden uygulamalara devam etmiştir. Privatizationbarometer.net verilerine göre 1993 yılı itibariyle demir yolları, kömür işletmeleri, posta acentesi özelleştirme kapsamına alınmıştır.

Genelde başarılı bir model olarak kabul edilen İngiliz özelleştirmesi bazı durumlarda yaptığı uygulamaların bedelini ağır ödemiştir. BritishRail'i özelleştirirken, altyapı ve operasyonel fonksiyonlar için çok sayıda farklı kuruluşa sorumluluk vermiştir. Demiryolu altyapısının sahipliği, kâr amaçlı bir kuruluş olan Railtrack'a transfer edilmiştir. Ancak on yıldan daha az bir süre içinde ve 1999 ile 2002 arasında bir dizi ölümcül tren kazasından sonra halkın ve hükümetin bu kuruluşa olan güveni aşınmış ve 2001 yılında Railtrack, RailwayAdministration'a dönüşmek zorunda kalmıştır. Bu birimin, yeni ve kâr amaçlı olmayan bir varlık olarak (Network Rail) 2002'de yeniden yapılandırılması yoluna gidilmiştir (Torben, 2009).

Fransa

1980'li yıllara gelindiğinde Fransa, kamu işletmeciliğinin sıkıntılarını çok yakın hissetmeye başlamıştı. Birçok alanda faaliyet gösteren kamu işletmelerinin mali yapıları iyice bozulmuş ve onların sürekli açıkları kamu finansman dengesini tehdit eder bir konuma gelmişti. Ayrıca kamu işletmelerinin hizmet kalitesinde sıkıntılar ortaya çıkması ve İngiltere'de yapılan özelleştirmelerin bazı başarılı sonuçlar yarattığının görülmesi, Fransa'da 1980'lerin ikinci

yarısından sonra kapsamlı ve etkili bir özelleştirme sürecinin önün açmıştır (Delice, 2010: 152 – 153).

Fransa ekonomisinin sıkıntılarını çözeceğine inanılan özelleştirme uygulamaları, uygulayıcısını 1986 seçimlerinde Chirac ile bulmuştur. Böylece özelleştirmenin hukuki yapısı da 1986 yılında oluşturulmaya başlanmış ancak yasal çerçeve tam olarak 1993 yılında çıkan kanunla belirlenebilmiştir. Fransa özelleştirmesinde dikkat çeken bir unsur da yabancı katılımcılarla ilgilidir. Genellikle sınırlı da olsa yabancı katılıma hukuken izin verilmesine rağmen kabul gören genel politika yabancı sermayenin istenmediği yönündedir. 1986 yılında çıkarılan ilk kanun, yabancı yatırıma yalnızca %20 oranında izin vermektedir. 1993'te çıkarılan kanun bu durumu ortadan kaldırmıştır ancak uygulamada ortaya çıkan yine de Fransız sermaye sahiplerinin kayırılması yönüne olmuştur (İnağ, 1996).

Chirac'ın başbakanlık döneminde hukuki ve toplumsal engellemelere takılan özelleştirme uygulamaları, 1995 yılında başlayan cumhurbaşkanlığı ile tavan yapmış ve yüksek bedelli özelleştirmeler ardı ardına yapılmıştır. Sıkı bir liberal olan Chirac, başbakanlığında gerçekleştirmediği birçok özelleştirmeyi cumhurbaşkanlığı döneminde tamamlamıştır. Başka bir anlatımla Privatizationbarometer.net verileri baz alındığında, özelleştirme 1980'lerin sonundan başlayarak artan bir ivme ile devam etmiş ve 2000'li yıllarda en üst seviyeye ulaşmıştır.

Fransız özelleştirme programının bir özelliği de özelleştirme gelirlerinin, Fransız ekonomisinin gelecek dönem yatırımları için fon sağlamak amacıyla ayrı bir hükümet hesabında toplanmasıdır. Dolayısıyla hükümet kararıyla bu gelirler, kamu borcunun azaltılması, özelleştirilecek olan kamu işletmelerinin yeniden yapılandırılması ya da özel altyapı projeleri için kullanılabilirdi (United Nations Conference on Trade and Development, 1993: 69).

Fransa, işlem ve hasılat açısından, Avrupa'da özelleştirme sürecine en yoğun katılan ülkelerden biri olmuştur. Bugün itibariyle Fransız özelleştirmeleri Avrupa'daki özelleştirme işlemleri toplamının %7'sini, toplam gelirlerinin ise %17'sini oluşturmaktadır (Delice, 2010: 156).

Fransa'da özelleştirmeler birçok sektörde kısmı kısmı yapılmış, kısmen özelleştirilen firmalarda şirket yönetimine büyük önem verilmesi sayesinde özelleştirmeler genellikle sağlıklı ilerleyebilmiştir. Şirketler kendilerini piyasa koşullarına adapte ederken AR – GE harcamalarının yapısının ve miktarının farklılaşması, personel rejiminin değişmesi, fiyat ve pazarlama stratejisinde farklılıkların olması normal sayılabilecek gelişmelerdir ve bunlar özel sektör mantığının doğal sonuçları olarak yorumlanmalıdır. Fransa'da özelleştirilen şirketlerin davranışları, bu açıdan bakıldığında, diğer ülkelerde görülen uygulamalarla önemli benzerlikler göstermektedir. İlave edilebilecek bir husus özelleştirme uygulamalarının başarısında sektörlerin deregülasyonunun da önemli bir rol oynadığıdır. Çünkü Fransa'da özellikle Telekom gibi bazı sektörlerde rekabet artışının sağlanmasında ve verimlilik hedeflerine ulaşmada deregülasyonun belirleyici olduğu söylenebilir (Delice, 2010: 162).

Almanya

Almanya'da özelleştirme uygulamaları 1987 yılında enerji sektöründeki VEBA şirketinin özelleştirilmesiyle başlamıştır. Ancak Birleşme öncesine gidildiğinde Batı Almanya'da 1980 öncesinde de özelleştirme faaliyetlerinin olduğu bilinmektedir. Yapılan çalışmalar Nazi Almanya'sı döneminde de üretimde özel sektöre daha çok yer açılması için yapılan çalışmaların var olduğunu göstermektedir.

Privatizationbarometer.net verileri, Almanya'daki özelleştirmelerden en büyük payı %33 ile telekomünikasyonun aldığını, ardından %28 ile finans ve gayrimenkul sektörünün geldiğini göstermektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere Almanya'daki özelleştirmelerin yarısından fazlası iki endüstride toplanmıştır.

Hükümet ve yönetim sisteminde federalizm ve yerinden yönetimin hâkim olduğu Almanya'da, yasama yetkisi büyük ölçüde federal devletin yetki alanında olup, yönetim yetkilerinin önemli bölümü yerinden yönetim birimlerinden toplanmıştır. Hükümet 1961'de kamu mülkiyetinden bulunan elektrik ve madencilik şirketindeki hisselerin bir kısmını; Volkswagen'deki çoğunluk hisselerini ise küçük yatırımcılara yönelik bir halka arzla sattı. 1964'te hükümet VEBA ve Prusya Madenleri ve Çelik İşletmeleri'ndeki (PREUSSAG) hisseleri için daha büyük bir halka arz başlattı. 1965 ve 1966'da VEBA ve Lufthansa'da daha ileri düzeyde özelleştirmeler yapıldı. 1990 yılında iki Almanya'nın birleşmesinden sonra, piyasa ekonomisi içinde çalışan az sayıda KİT'in özelleştirilmesinin yanında, Doğuda kalan ve tamamen kumanda ekonomisiyle idare edilmiş olan ekonomik yapının da özelleştirilmesi gerekmiştir. Bu bakımdan Almanya dünya özelleştirme tarihinde çok özel bir konuma sahip olmuştur (Delice, 2010: 170).

Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında daha düzenli ve daha adil bir özelleştirme süreci yaşadığını söyleyebileceğimiz Almanya, yine Privatizationbarometer.net verilerine göre, en fazla özelleştirme gelirini 2000 yılında elde etmiştir. Volkswagen, VEBA, Deutsche Lufthansa, Deutsche Post AG, Postbank gibi önemli kurumları özelleştiren Almanya günümüze kadar yapılan uygulamalardan toplamda yaklaşık 138 milyar dolar gelir elde etmiştir.

Rusya

Diğer Avrupa ülkelerinden daha farklı bir durumda olan Rusya, SSCB sonrası dünya konjonktürüne entegre olmak adına kurumsal altyapıda önemli değişimler yapmak zorunda kalmıştır. Devlet tekelleri ve mülkiyet hakkı konusu müdahale edilmesi gereken konuların başında gelmekteydi. Finansal sistemin yeniden düzenlenmesi, özel mülkiyet hakkının tanınması, mali yapıdaki değişimler, sosyal güvenlik sisteminin yeniden yapılanması ve özelleştirme uygulamaları değişim için gereken ilk uygulamalar olarak düşünülmektedir.

Rus özelleştirme programı birçok açıdan tartışma yaratmıştır. Bunun temel sebebi yakın zamana kadar tüm üretim araçlarının devletin mülkiyetinde olmasıdır. Ancak kapsamlı bir özelleştirme programı ile üstesinden gelinebilecek bu durum birçok özelleştirme yönteminin denenmesiyle aşılabılırdi. Bu nedendir ki Rusya'da birçok özelleştirme yönteminin kullanılmış ve kademeli olarak bir özelleştirme süreci yaşanmıştır (Delice, 2010: 247).

Kamu mülkiyetinden, özel mülkiyete geçiş aşamasının bir parçası olarak Rusya'da yapısal reform çerçevesinde gerçekleştirilmekte olan özelleştirme çabalarında büyük başarılar elde edilmiştir. Rusya'da özelleştirme ilk olarak küçük ölçekli işletmelerde Nisan 1994'te başlamıştır ve küçük ölçekli kuruluşların %70'inin özelleştirilişi hızla gerçekleştirilmiştir. Mart 1994'ten sonra devlete ait toprakların da özelleştirilmesine hız verilmiştir (Coşkun, 1996: 58).

Asya'da Özelleştirme Uygulamaları

Özelleştirme uygulamaları Avrupa ile karşılaştırıldığında geç başlayan Asya'da özellikle 2000 sonrası uygulamaları hız kazanmış ve hızla Asya'yı dünya ekonomisine entegre etmeye başlamıştır.

Çin

1990'lı yıllarda 150'ye yakın özelleştirme uygulaması yapan Çin özellikle 2000 sonrası özelleştirme atakları ile dikkat çekmiştir. Büyük çaplı özelleştirmelerin hız kesmeden yapıldığı

2000’li yıllar Hu Jintao önderliğinde geçmiş, Çin’i Dünya Ticaret Örgütü’ne üye yapan Jintao, Zemin’den aldığı özelleştirme çıtasını daha da yükseğe taşımıştır.

Dünya Bankası verilerine dayanılarak ifade edilirse, yapılan özelleştirmeler finanstan altyapıya, madencilikten enerji sektörüne çokça özelleştirme yüksek bedellerde gerçekleştirilmiş ve yaklaşık 200 milyar dolar gelir elde etmiştir (Saha vd., 2018). Özellikle finans sektöründe dikkat çeken bir unsur Çin’deki bankaların büyük kısmının özelleştirilmiş olmasıdır. Finans sektöründe yoğunlaşan özelleştirmeler küresel sermayenin Çin’e gelişini daha kolay hale getirmiştir.

Çin’deki uygulamaların bu kadar yüksek talep görmesindeki bir unsur da kuşkusuz “ucuz emek” nedeniyle uluslararası firmaların bu bölgede faaliyet gösterme isteğini arttırmasıdır. Nüfusu nedeniyle talebin ve emek arzının yüksek olduğu Çin’de üretim yapmak çok uluslu şirketlerin öncelikli hedeflerinden biri haline gelmiştir.

Çin’de özelleştirme süreci çok kolay başlamamıştır. Geleneksel toplum yapısı, ekonominin tarihsel dinamikleri gibi unsurlar bu geçişi zor hale getirmiştir. Mao’nun ardına gelen Çin Komünist Parti yöneticileri, Çin’i serbest piyasa ekonomisi ile tanıştırmış ve komünizmin önemli temsilcisi Çin’den kâğıt üstünde komünist Çin’e geçişi başlatmıştır. Bu geçişin önemli dinamlarından biri özelleştirme olmuştur. Toplumsal yapı bu süreci zorlaştırmakla birlikte engel olamamış ve Çin’i 30 yıl içinde günümüz liberal ekonomik konjonktürünün önemli aktörü haline getirmiştir.

Japonya

Japonya 1980’lerin ikinci yarısından itibaren başta ulaşım ve iletişim olmak üzere kamunun egemen olduğu çeşitli sektörlerde özelleştirmeye gerekçe teşkil eden ciddi problemlerle karşılaşmıştır. Dolayısıyla Japonya’da kamu işletmelerinin özelleştirilmesinde temel neden, bunların halkın talep ettiği mal ve hizmetleri üretmelerine rağmen, karlı ve etkin çalışmamalarıydı (Delice, 2010: 162 – 163).

Ekonomisi ağırlıklı olarak özel girişime dayalı olan Japonya’da son yirmi yılda yürütülen özelleştirme çalışmaları sonucu bir kısım özelleştirme programında olan az sayıda KİT faaliyet göstermektedir. 1980’li yıllarda sayısı 111 olan KİT sayısı, yapılan özelleştirmeler ile bugün ağırlıklı olarak finans ve sigortacılık alanında faaliyet gösteren 9 iktisadi şirkete düşmüştür. Bu şirketlerin dışında kamu şirketi olarak faaliyetini sürdüren ancak daha çok sektörel denetleme ve düzenleme işlevlerini yerine getiren şirketler de mevcuttur (Japonya Yıllık Raporu, 2008: 16).

Güney Kore

Kamu teşebbüslerini özel sektöre devretmede isteksiz olan Güney Kore hükümetleri özelleştirme planlarının sıklıkla değiştirilmesi ve bozulması ile ünlüdür. Ülkede ilk özelleştirme uygulamaları 1968 yılında gerçekleştirilmiştir. Korea Machine Industring şirketinin özelleştirilmesiyle başlayan süreçte 1983 yılına kadar 18 kamu teşebbüsünün hisseleri özel sektöre devredilmiştir. Bu dönemde yapılan özelleştirmeler, herhangi bir plan ve programa bağlanmamıştır. Nisan 1987’de Özelleştirme Konseyi’nin kurulmasıyla birlikte gerçek anlamda özelleştirmelere başlanmıştır (Karluk, 1994: 175).

Sonraki dönemde IMF, Güney Kore devlete bağlı ağır sanayi, haberleşme, enerji ve ulaşım sektörlerindeki kuruluşları -özellikle de tekel durumundaki devlet kuruluşlarının- özelleştirilmesini istemiştir. Güney Kore’den, Kore Teknoloji Bankası Kurumu, Namhae Kimya Kurumu, Kore Ağır Sanayi Kurumu, Kore Telekom, Kore Sigara Fabrikası, Kore Gaz, Daehan

Petrol Boru Hattı, Ulusal Ders Kitabı Şirketi ve Kore Isıtıcı Fabrikasının özelleştirilmesini istemiştir (IMF; 2003).

Güney Amerika'da Özelleştirme

1970 sonrası başlayan özelleştirme akımına ilk kapılanlar İngiltere ile birlikte Şili olmuştur. Ardından Meksika ve Arjantin, Şili'yi takip etmiştir. Güney Amerika ülkelerinde özelleştirmenin temel nedenleri olarak dış borç ödemeleri ve artan bütçe açıkları gösterilmiştir. 70'lerde başlayan özelleştirme trendi kapsamını genişleterek günümüze kadar devam etmiştir.

Su özelleştirmeleriyle ciddi tartışma konusu olan Güney Amerika ülkeleri, yaptıkları özelleştirmelerde IMF ve Dünya Bankası'nın tam desteğini almıştır. Özellikle 1990 sonrası başlayan özelleştirme süreci savunduğu ideoloji ne olursa olsun birçok siyasi parti için ortak olan politik ve ideolojik trendin bir parçası olmuştur. Her ne kadar uygulamalarda metodolojik farklılıklar olsa da ortak olan unsur, özelleştirmelerin toplumsal refah gözetilmeden yapıldığıdır.

Şili

Şili'deki özelleştirme sürecinin en önemli özelliği çok kapsayıcı olmasıdır. Allende yönetimi tarafından kamulaştırılan bütün bankalar ve işletmeler ya özelleştirilmiş ya da tasfiye edilmiştir. 1965 toprak reformunun arkasından, kamulaştırılan çiftliklerin yanı sıra Aralık 1970 öncesinde kamu mülkiyetinde olan işletmelerin büyük bir çoğunluğu da özelleştirilmiştir. Sübvansiyon edilen özel okullar için eğitim kuponlarının satışı ve üniversiteye ve diğer üçüncü derece eğitime yeni kurumların girişi teşvik edilmiştir (Delice, 2010: 205).

Dünya Bankası verilerine göre, Şili'de yapılan özelleştirmeler, altyapı ağırlıklı olmuştur. Bu durum devletin en temel görevlerinden biri olan altyapı çalışmalarını dahi özel sektöre devrettiğini diğer bir ifade ile insanların hayati ihtiyaçlarını, temel hedefi kar olan kurumların karşılamalarını uygun gördüğünü ifade eder. Bu konuda dikkat çeken bir örnek, Şili'deki en büyük özelleştirme bedeline sahip kurumlardan biri olan Empresa Metropolitana de Obras de Santiago de Chile şirkettir. Şu dağıtım şirketi olan kurumun özelleştirilmesi sonrası ülkede içme suyu konusunda ciddi sıkıntılar yaşanmıştır.

Su fiyatları özelleştirmelerden bu yana sürekli artmıştır. Resmi olarak 1998'den 2000 yılına kadar olan artışlar ortalama olarak %20'dir. Ancak, Şili Tüketici ve Kullanıcı Örgütü, 15000 su faturalarını inceledikten sonra reel artışın %100 hatta bazı durumlarda %200'e ulaştığını tespit etmiştir. Bu arada özel su şirketlerinde çalışan sayısı %30 oranında azalmıştır (Akdoğan, 2005: 26 - 27).

Son 25 yıldan bu yana Şili, su kaynaklarının özelleştirilmesi konusunda uluslararası finans kuruluşları tarafından "en iyi örnek" olarak gösterilmektedir. 1981 sayılı Su Yasası diğer ülkelerin izlemesi gereken bir model olarak sunulmuş ve Dünya Bankası tarafından en başarılı neo – liberal reform olarak adlandırılmıştır. Şili de diğer ülkeler gibi enerjiden Telekom'a, yer altı kaynaklarından hizmetler sektörüne birçok kurumu özelleştirmiş ve neo – liberal politikaların gereğini IMF ve Dünya Bankası'nın desteğiyle yerine getirmiştir. Ancak Şili'yi diğer ülkelere ayıran önemli bir unsur Güney Amerika'da tüm su kaynaklarını ve sağlık sektörünü özelleştiren tek ülke olmasıdır (Memoria del saqueo, 2005).

Arjantin

Arjantin'de özelleştirmenin kökenleri 1982 sonrasına dayanmaktadır. Özelleştirme fikri ilk defa 1983 döneminde gündeme gelmiştir. Fakat bu dönemde son derece sınırlı düzeyde özelleştirme gerçekleştirilebilmiştir. Söz konusu dönem zarfında sadece dört kamu işletmesi

özelleştirilmiş ve bunlardan toplam 32 milyon dolar tutarında mütevazı bir gelir kaynağı elde edilmiştir. Ancak 1989 yılında Carlo Menem'in iktidara gelmesi ile birlikte program büyük bir ivme kazanmış ve 1990 – 1993 döneminde Arjantin kapsamlı ve hemen hemen hiç sınır tanımayan bir özelleştirme programını oldukça sınırlı bir zaman dilimi içerisinde uygulamayı başarmıştır (Karataş ve Öniş, 1994: 102).

Arjantin'in özelleştirme stratejisi, hızlı uygulamanın getirdiği tüm olumlu ve olumsuz yönleri içeren şiddetli bir özelleştirme programıdır. Menem'in başkan seçilmesiyle ortaya çıkan fırsattan yararlanarak, büyük işletmelerin, muhalefetin örgütlenmesine olanak vermeden kısa sürede özelleştirilme hamlelerinin gerçekleştirilmesi, olumsuz sonuçların ortaya çıkmasında temel neden olmuştur (TUSİAD, 1993).

1990'ların sonuna gelindiğinde Arjantin'de büyük çaplı özelleştirmelerin neredeyse tamamı gerçekleşmiş ve bu durumun toplumsal açıdan önemli sorunları da beraberinde getirmiştir. Örneğin, altyapı özelleştirmeleri sonrası mahalleler arasında bile su fiyatında farklılıklar yaşanmış, zengin bölgelere su verilirken gelir düzeyi daha düşük kesimlere su verilmemiş ve özelleştirilen kurumlarda işten çıkarmalar gerçekleşmiştir. Olumsuz sonuçlara verilecek diğer bir örnek, demiryolları işletmelerinin özelleştirilmesi sonrası 80.000 kişinin işsiz kalması ve 36000 km'lik demiryolu hattının 8000 km'ye düşmesidir (Memoria del saqueo, 2005).

Arjantin, özelleştirme açısından komşularıyla benzer yol izlemiş ve IMF destekli bir ekonomi politikası yürütmüştür. Uluslararası kuruluşlarca "örnek ekonomi" olarak lanse edilen Arjantin'de uygulanan politikalar ve yapılan yoğun özelleştirme programı sonrası 2001 yılında ülke tarihinin en büyük ekonomik krizini yaşamıştır.

Afrika'da Özelleştirme

İngiltere, Almanya, ABD gibi gelişmiş ülkelerin kendi iradeleri ile savundukları ekonomi politikaları çerçevesinde özelleştirmeler yapmışken. Rusya, Polonya, Güney Kore gibi ülkeler rejim değişikliğinin de etkisiyle dünyanın geri kalanıyla entegre olmak adına özelleştirmeyi önemli bir alternatif olarak görmüşler ve uygulamışlardır. Burada Arjantin, Şili gibi Latin Amerika ülkelerine bir parantez açmak gerekir. Çünkü bahsedilen ülkelerde yapılan uygulamalar kişisel çıkar/ servet elde etme gibi unsurları içermekteydi.

Afrika'da çok az ülke özelleştirme ile meşgul olmuştur: 1991 – 2001 yılları arasında yalnızca 9 milyar dolar gelir özelleştirme geliri elde edilmiştir. Bu gelirin %33'lük kısmı 4 ülke tarafından gerçekleştirilmiştir (Gana, Nijerya, Zambia ve Fildişi Sahilleri). 26 Afrika ülkesinin özelleştirme geliri ise 0,7 milyar dolardır (Nellis, 2005: 7).

Afrika uluslar arası kuruluşlar tarafından özelleştirmenin dayatıldığı bir bölge olmuştur. Ülkedeki açlık ve yoksulluğun oranı, ülkelerin dayatılan her şeyi kabul etme zorunluluğunu da beraberinde getirir. Afrika, dünyanın kendisine biçtiği rol nedeniyle dayatılan her şeyi kabul etmek zorunda kalan ülkelerin bulunduğu kıtayı ifade eder ve bu kıta ülkelerinin özelleştirmeye veya herhangi bir uluslararası kuruluş önerisine alternatif yaratma şansları yoktur.

Güney Afrika

Özelleştirme hareketleri tüm kıtada ilk olarak Güney Afrika'da hayata geçirilmeye başlanmış, 1996 yılında iktidardaki Afrika Ulusal Konseyi (ANC) Hükümeti özelleştirme ve liberalleşmeyi ülkenin resmi ve kalıcı politikası olarak belirlemiştir. Ülkede özelleştirme daha ziyade ticarileştirme ve anonim şirketleştirme gibi biçimlerde meydana gelmiş; bunlardan en önemlisi dev boyutlardaki "Demiryolları ve Limanlar İdaresi"nin özelleştirilmesi olmuştur. Ardından aynı yönde atılan bir adım olarak 2005 yılı Temmuz ayında Devlet Başkanı Thabo

Mbeki tarafından Güney Afrika Hızlandırılmış ve Paylaşılmış Büyüme Girişimi (Accelerated and Shared Growth Initiative for South Africa - AsgiSA) olarak adlandırılan bir program uygulamaya konulmuştur (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2013: 4).

Yüksek bedelli özelleştirmelerin pek rastlanmadığı Güney Afrika'da özelleştirmenin yarattığı en önemli sorun ciddi oranda içme suyuna ulaşım konusunda ortaya çıkmıştır. Özellikle altyapıda bolca özelleştirmenin yapıldığı Güney Afrika'da süreç sonrası yaşanan gelişmeler, toplumsal refahı arttıran uygulamaların yapılmadığını göstermektedir.

2000 yılından itibaren halkın önemli bir bölümü su ihtiyacını halka açık tuvaletlerden karşılamaktadır. Bu nedenle yaklaşık 2000 insanın Durban bölgesinde kolera ve tifüsten öldüğü kayıtlara geçmiştir. Bihar bölgesinde hükümetin Sheonath nehrini satmasının ardından nehirden balık avlayan, yüzen ya da çamaşır yıkayan insanlar hırsızlıkla suçlanmış, tutuklanma ve hapis cezasıyla karşı karşıya kalmışlardır. 100 bin insanın protestosu sonucu hükümet özelleştirmeyi geri çekmek zorunda kalmıştır (Tuncaelli, 2008: 4).

Nijerya

Nijerya'da 1988 yılındaki kararname ile 111 kamu kuruluşunun özelleştirilmesi ve kalan diğer 34 kurumun ticarileştirilmesi ve özelleştirilmesi için Dr. Hamza Zayyad başkanlığındaki Özelleştirme ve Ticarileştirme Komisyonu kurulmuştur. 1993 yılına gelindiğinde komisyon raporu doğrultusunda 88 işletme özelleştirilmiştir. Özelleştirme ve Ticarileştirme Komisyonu tavsiyesi ile Federal Askeri hükümet yürürlükteki özelleştirme programını devam ettirmek amacıyla 1998'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri Bürosu'nu kurmuştur (Igbuzor, 2003).

Nijerya enerji sektörünün özelleştirilmesini kapsayan süreç, 5 enerji santrali ve 10 dağıtım bölgesinin 1 Kasım 2013 tarihinde fiili olarak hak sahiplerine devredilmesi ile tamamlanmıştır. Özelleştirmeden yaklaşık 3 Milyar ABD Doları gelir elde edilmiştir. Nijerya'daki kömür madenlerinin tamamının 2014 yılında özelleştirilmesi planlanmaktadır. Bununla birlikte yapılan özelleştirmelerin yarattığı olumsuz sonuçlar nedeniyle özelleştirmeye karşı toplumsal muhalefet oluşmuştur. 2014 yılında özelleştirilmesi planlanan 4 petrol rafinerisi işçi örgütlerinden gelen tepkiler doğrultusunda durdurulmuştur (Nijerya Müteahhitlik Sektör Raporu, 2014: 2).

SONUÇ

Dünya genelinde seçilmiş ülkeler özelinde yapılan özelleştirmelere bakıldığında, Avrupa'da kurumlar devletin elinden çıksa da kullanılan yöntemler nedeniyle servetin halka yayılması belli oranda sağlanmış ve piyasa ekonomisi işlerliği sürdürülmüştür. Ancak özelleştirmenin öteki yüzü Güney Amerika ve Afrika ülkelerinde kendisini göstermiştir.

Güney Amerika'da yapılan güdümlü özelleştirmeler, popülist politikalara alet olmanın yanında binlerce insanın işsiz kalmasına ve ülkelerin doğal kaynaklarının dolayısıyla en önemli gelir kaynaklarının özel kesime (genellikle yabancı sermayedarlara) geçmesine yol açmıştır, özelleştirme ile bu ülkelerde gelir dağılımı adaletsizliği daha da şiddetlenmiş ve ekonomik krizler kaçınılmaz hale gelmiştir.

Afrika'da ise sonuçlar daha vahim olmuş yoksul halkın yaşamın temel kaynağı olan suya erişimi imkansız hale gelmiştir. Dolayısıyla, özelleştirmeler ile sosyal devlet anlayışından uzaklaşmış ve halk hastalığa ve sağlıksız koşullarda yaşamaya mahkûm bırakılmıştır.

Özelleştirmenin temel amacı piyasa ekonomisinin işlerliğini ve sermayenin tabana yayılmasını sağlamak olmalıdır. Devletin piyasanın dinamizmine ayak uyduramadığı, hantallaştığı yerlerde, doğru yöntemlerle ve şeffaf uygulanması halinde ülke ekonomisine faydası da yadsınamaz.

Özelleştirme bir maliye politikası aracı değildir ve süreklilik arz etmez. Bu nedenle çoğu gelişmekte olan ülkede bütçe gelirlerini artırmak amacıyla yapılan özelleştirme uygulamaları, özelleştirmenin temel amacına hizmet etmemektedir. Özelleştirme sonucunda elde edilen gelirlerin hangi amaçla kullanıldığı da ayrı bir tartışma konusudur. Bunun dışında söz konusu ülkelerde yapılan özelleştirme uygulamaları yerli mülkiyetin yabancılara geçmesi (piyasaların yabancılaşması), istihdam kayıpları, gelir dağılımının daha da bozulması gibi ülke refahını olumsuz etkileyen sonuçlara yol açmıştır. Bu nedenle özelleştirmenin belli kurallar çerçevesinde ve kamu refahının gözetilerek yapılması bir zorunluluktur. Aksi halde gelişmekte olan ülke tanımlamasının söz konusu ülkeler için süreklilik arz eden bir durumu ifade etmesi kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- Akalın, G. (2003). *KİTLER ve Özelleştirilmeleri*, Gazi Kitabevi: Ankara.
- Akdoğan, A. (2005). Şili'de su özelleştirmeleri. *Memleket Mevzuat*, 5(1), 26-27.
- Coşkun, M.N. (1996). Doğu Avrupa Ülkeleri ve Rusya'da uygulanan istikrar politikaları ve sonuçları (1990-1995). *Ekonomik Yaklaşım*, 7(22), 49-60.
- Delice, G., Yavilioğlu, C., & Özsoy, O. (2010). *Dünyada ve Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları: Teorik ve Tarihsel Bir Perspektif*. T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayını: Ankara.
- Doğan, M.N. (2012). *Rakamlarla Özelleştirme: Türkiye'de ve Dünyada Özelleştirme Uygulamaları ve Özelleştirme Fonu'nun Kaynak ve Kullanımları*. T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Yayını: Ankara.
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Güney Afrika Ülke Bülteni, 2013. https://www.deik.org.tr/KonseyIcerik/5113/Güney_Afrika_Ülke_Bülteni_2013.html. (Erişim: 18.09.2015).
- Drucker, P. (2000). *Yeni Gerçekler*. (Çev. Karanakçı, B.). Türkiye İş Bankası Yayınları: İstanbul.
- Igbuzor, O. (2003). Privatization in Nigeria: Critical Issues of Concern to Civil Society. *Power Mapping Roundtable organized by Economic Rights Initiative*, Abuja. <http://www.nigerianlawguru.com/articles/company%20law/PRIVATIZATION%20IN%20NIGERIA%20-%20CRITICAL%20ISSUES.pdf>. (Erişim: 18.09.2015).
- Japonya Yıllık Raporu 2008. (2008). Japonya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği: Ankara.
- Karataş, C. & Öniş, Z. (1994). *Dünyada Özelleştirme ve Türkiye*. TÜSES: İstanbul.
- Karluk, S.R. (1994). *Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme*. ESBANK: İstanbul.
- Nellis, J. (2005). Privatization in Africa: What has happened? What is to be done?. *Center for Global Development*, 25. https://www.cgdev.org/sites/default/files/2765_file_cgd_wp025.pdf (Erişim: 07.07.2015).
- Nijerya Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Sektör Raporu, 2014. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:eZ1NsQG1a6wJ:www.counselors.gov.tr/upload/NJ/Nijerya%2520Muteahhitlik%2520Raporu2014.docx+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr>. (Erişim: 07.07.2015).
- Özelleştirme Dairesi Başkanlığı. (2005). <https://www.oib.gov.tr/turkiyede-ozellestirme>. (Erişim: 07.07.2015).
- Saha, D., Hong, S. H., Shao, A., Modi, A., & Zemlytska, I. (2018). The World Bank Private participation in infrastructure (PPI) annual report 2017. https://ppi.worldbank.org/content/dam/PPI/documents/PPI_2018_AnnualReport.pdf. (Erişim: 12.08.2021).
- Solanas, P. (2005). *Memoria del Saqueo Spain*: Cameo Media.

Tan, T. (1992). KİT'lerin Özelleştirilmesi ve Sorunları. *Âmme İdaresi Dergisi*,25(1), 7-17.

Tuncaelli, E.Ö. (2008).Bir İnsanlık Suçu: Suyun Metalaştırılması. <http://politeknik.org.tr/suyun-metalaştirilmesi/>. (Erişim: 07.07.2015).

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD).(1993). World Investment Report. https://unctad.org/system/files/official-document/wir1993_en.pdf. (Erişim: 07.07.2015).

EXTENDED ABSTRACT

There are quite different definitions of the state, since there is no consensus on the definition of the state. While some definitions emphasize the military aspect of the state, some emphasize the social aspect. For example, while mercantilism emphasized the military aspect of the state, it emphasized a strong state; Liberal economy has drawn a state profile that does not interfere much in economic life and remains within certain limits. In this direction, each ideology aimed to develop a state structure suitable for itself and to shape all political elements, especially economic policies, within the framework of the ideology it adopted. This debate has continued throughout the history of economics, from ancient times to today's liberal ideologies.

Capitalism has created three great depressions in the last hundred years. The first of these is the 1929 Depression, and the second is the Oil Crisis, which started in 1973 and introduced the concept of stagflation to the economic literature. The third is the Mortgage Crisis in 2008. The 1929 Depression showed that the Classics, who left the market to its own devices, were wrong, and the Oil Crisis showed that Keynes, who suggested demand-side economic policies and stipulated state intervention in the economy, was insufficient. In particular, the crisis that emerged in 1973 drew attention to public enterprises, and the inefficiency of state-owned enterprises led to the acceptance of the crisis as the main reason. In the 2008 Crisis, however, there was a return to Keynesian policies and centuries-old institutions whose financial situation deteriorated were rescued by the state, taking into account the creation of market failure. In other words, he brought forward the idea of state intervention in the economy.

This general judgment brought the issue of privatization of state-owned enterprises to the agenda and the systematic liquidation of the public sector, which was implemented in Chile for the first time in practice, but led by England, started in many countries. Privatization appears in the form of practices that differ in each country. Likewise, privatization has led to different results in different countries. For example, while there has been an increase in welfare and productivity in some countries, it has created a drinking water problem in some countries.

The first privatization processes in the modern sense in the world, II. After the World War II, the majority shares of the Volkswagen company were offered to the public by the Federal German Government in 1961. 4 years later, a larger proportion of shares of VEBA AG (Vereinigte Elektrizitäts und Bergwerks Aktiengesellschaft) were offered to the public. Again, similar privatization procedures were carried out in some countries outside Europe between 1965 and 1979. The privatization program, which was put into practice by the Conservative Party Government in England in 1979, is undoubtedly a milestone in the field of privatization and has historical importance. After the public offering of British Telecommunications in November 1984, the term "denationalisation" was replaced by "privatisation", "privatization" (Doğan, 2012: 9).

Privatization, which is widely used due to the liberal economic structure that is dominant in European countries, has played an important role in the creation of today's market order.

In many countries, there are names associated with privatization. For example, when the words England and privatization are mentioned side by side, the name Thatcher is definitely included. While the same equation is completed with the name Chirac in France, it continues as Reagan in the USA, Pinochet in Chile, and Menem in Argentina. Some ideologically resorted to privatization, some to meet the cash needs of the government.

Looking at the region, it is striking that the privatizations in Europe are more equitable, while those in South America and Africa are more unjust. In Asia, privatization started especially after the 2000s and was used as a means of integration into the world economy.

In this study, the results of different application of the same concept through sample countries will be examined and discussed. In the first part of the study, the concept of privatization was discussed, in the following parts, the privatization practices of selected countries were examined by considering a wide range and the results of the privatization practices were compared in the conclusion part.